

ונפלינו — ונזלנו, נלכתן עמנו מכל האומות. ונחזה בך — לשון זימה [הוא זה] להסתכל נשים. שאומות העולם אומרים לישראל: שוב לתורתנו ותונו עמנו. ששופט את שופטינו — שהיו השופטים עמנו מקולקלים, והיה פתחון פה לנשפט להוכיח את מוכיחו, שאם אמר לו השופט: טול קיסם מבין עיניך, הסתלק ופרוש מעצירה קטנה שדיך. יכול זה לומר: טול קורה מבין עיניך, פרוש מעצירה חמורה שדיך. סבאך — ייך, כמו "אל מהי צנפתי ייך" (משלי כג). מהול — מעורב וכן כל לשון הוללות שחמורה — לשון ערוב קום התהלך — היינו דקאמר "ומההלך נה", מאותו שאמרת לו "מההלך נאריך" אני נא. הכי גרסינן: מנהג עולם נותן חצי פרוטה לחנוני — מי שיש לו מלאכה מועטת לעשות, אומר לפועל: חצי פרוטה אני נותן לך, ונלך אלל חנוני ונקנה בפרוטה ככר או צליס, ומנלוק. ולויז וימרה לחצי השני משלו, ונותן לו כל הפרוטה, שהיה רע ענייניו לדקדק בדבר קל שאינו ממון. והאתונות רועות [וגו'] — על ידי הצק. דריש ליה לקרא שאולכמ חויו מתלס המענה, שהזרע לומת בשעתו.

- מסורת הש"ס
- ג. ברכות ז, א.
 - ד. ילקיש נייד תתקטו.
 - ה. בייר פמי"ב ג. שם ויקייר פמי"א ז. שם רויר פמי"א א. פתיחתא דאסת"י יא.
 - ו. ערכין טו, ב.
 - ז. בי"ב טו, א.
 - ח. סנהדרין קיא, א.
 - ט. ילקיש נייד תתצב.
 - י. מגילה כח, א. וראה ירושלמי סוטה פ"ה ה"ו.
 - יא. פסחים קיב, א.
 - יב. ילקיש שם.
 - יג. ויקייר פמי"ז ד. רויר פ"ב ה. פסדרי"כ פ"ז י. פסי"ד פמי"ז. וראה בי"ב טו, ב. בייר פמי"ג יא. קהיר פ"ט יא. ילקיש שם.

גדרות

ועמד יש בכתי"ו ועוד: ועמד, וכתב נגד כל עמך אעשה נפלאות. הכל תהבול למה לי יש בכתי"ו: הכל תהבול. קיסם מבין עיניך יש בכתי"ו ועוד: קיסם מבין עיניך. ויבא גם במקרא: ויבא גם. נאמן כעבדך יש בכתי"ו: כעבדך. יותר ממה שנאמר יש בכתי"ו: משנאמר. נותן חצי פרוטה לחנוני יש בכתי"ו ועוד: חצי פרוטה לחנוני. הלא אתה סכת במקרא: הלא את שכת.

בקש משה שלא תשרה שכנה על אומות העולם, ונתן לו הדבר, שנאמר: "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" (שמות לג, טו) ונאמר שם שה' נענה לבקשותיו. אמר ר' יוחנן: דורו של איוב שטוף בזמה היה, שנאמר: "הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו" (איוב כז, יב), וכתוב [ונאמר]: "שובי שובי השולמית שובי שובי נחזה בך" (שיר השירים ז, א), ומכאן למדים שלשון זו "חזיתם" היא לשון הסתכלות של זנות. ומקשים: אימא [אמר] ש"חזיתם" זה בהסתכלות בנבואה הוא, דכתיב [ונאמר]: "חזון ישעיהו בן אמוץ" (ישעיה א, א); ואומרים: אם כן, למה זה הבל תהבלו? למה לי? אלא שמדובר פה על ראייה של הבל. ועוד בביאור דברי ר' אלעזר בבביתא, שדור שפוט השופטים דור שכולו הבל היה, מביאים, ואמר ר' יוחנן, מאי דכתיב [מהו שנאמר]: "ויהי בימי שפוט השופטים" (רות א, א)? כוונתו דור ששופט את שופטיו, אומר לו השופט לנשפט לפניו: "טול קיסם מבין עיניך" כלומר, הסר מעליך עוון קטן שיש בידך, אומר לו הנשפט: "טול קורה מבין עיניך" בידך עוונות גדולים הרבה יותר. אמר לו השופט: "כספך היה לסיגים" (ישעיה א, כב), זיפת מטבעות, אמר לו הנשפט: "סבאך מהול במים" (שם), אתה בעצמך מהול את ייך במים ומוכרו. שכיון שכולם לא היו נוהגים כהלכה, לא יכלו השופטים לשפוט. ועוד בענין שנוכר בבביתא, אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן: כל האומר מלכת שבא שבא לבקר את שלמה המלך (מלכים א' פרק י') אשה היתה — אינו אלא טועה, מאי [מה פירוש] "מלכת שבא"? מלכותא דשבא [מלכות שבא] כמו שנוכר באיוב "ותפול שבא ותקחם".

א. כיין שהזכרנו את ספר איוב דנים בכמה דברים בתוכו. נאמר שם: "ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם, ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן משוט בארץ ומהתהלך בה" (איוב א, ו-ז). ומפרשים כך את תשובתו: אמר לפניו: רבוננו של עולם, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם, שאמרת לו: "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג, יז), ואפילו הכי [כך] בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בארבע מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדרתיך, לא התרעם על שלא קיים הקב"ה את הבטחתו. ועל כך מובאת תשובתו של ה': "ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע" (איוב שם, ח). ועל כך אמר ר' יוחנן: גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, שאילו באברהם כתיב [ונאמר]: "כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה" (בראשית כב, יב), ובאיוב כתיב [נאמר] יותר: "איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע" (איוב יא, ב). ואגב מבררים: מאי [מה פירוש] "וסר מרע"? אמר ר' אבא בר שמואל: איוב וותרן בממונו היה, שלא היה מקפיד על ממונו, כגון מנהגו של עולם — כאשר משלם לחנוני, ונמצא החנוני חייב לו פחות מפרוטה נותן חצי פרוטה לחנוני, איוב אם קנה אדם ממנו דבר ויתרה היה מותר על חצי הפרוטה משלו. וממשיכים בפירוש אותה פרשה. "ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלהים, הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב. מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ" (שם ט-י). מאי [מה פירוש] "מעשה ידיו ברכת" (שם)? אמר ר' שמואל בר רב יצחק: כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך. שלא רק מה שעשה בעצמו, אלא כל מי שקיבל ממנו היה מבורך. ועוד מבררים: מאי [מה פירוש] "ומקנהו פרץ בארץ" (שם, ח)? אמר ר' יוסי בר חנינא: מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם, מנהגו של עולם — זאבים הורגים העזים, מקנהו של איוב — עזים הורגים את הזאבים. והמשך דברי השטן: "ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך. ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ירך" (שם, יא-יב). ויהי היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור, ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות והאתונות רעות על ידיהם" (שם יג-יד). ושואלים: מאי [מה פירוש] "הבקר היו חורשות והאתונות רעות על ידיהם"? אמר ר' יוחנן: מלמד, שהטעימו הקב"ה לאיוב

בבקש משה שלא תשרה שכנה על אומות העולם, ונתן לו, שנאמר: "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" (שמות לג, טו) ונאמר שם שה' נענה לבקשותיו. אמר ר' יוחנן: דורו של איוב שטוף בזמה היה, שנאמר: "הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו" (איוב כז, יב), וכתוב [ונאמר]: "שובי שובי השולמית שובי שובי נחזה בך" (שיר השירים ז, א), ומכאן למדים שלשון זו "חזיתם" היא לשון הסתכלות של זנות. ומקשים: אימא [אמר] ש"חזיתם" זה בהסתכלות בנבואה הוא, דכתיב [ונאמר]: "חזון ישעיהו בן אמוץ" (ישעיה א, א); ואומרים: אם כן, למה זה הבל תהבלו? למה לי? אלא שמדובר פה על ראייה של הבל. ועוד בביאור דברי ר' אלעזר בבביתא, שדור שפוט השופטים דור שכולו הבל היה, מביאים, ואמר ר' יוחנן, מאי דכתיב [מהו שנאמר]: "ויהי בימי שפוט השופטים" (רות א, א)? כוונתו דור ששופט את שופטיו, אומר לו השופט לנשפט לפניו: "טול קיסם מבין עיניך" כלומר, הסר מעליך עוון קטן שיש בידך, אומר לו הנשפט: "טול קורה מבין עיניך" בידך עוונות גדולים הרבה יותר. אמר לו השופט: "כספך היה לסיגים" (ישעיה א, כב), זיפת מטבעות, אמר לו הנשפט: "סבאך מהול במים" (שם), אתה בעצמך מהול את ייך במים ומוכרו. שכיון שכולם לא היו נוהגים כהלכה, לא יכלו השופטים לשפוט. ועוד בענין שנוכר בבביתא, אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן: כל האומר מלכת שבא שבא לבקר את שלמה המלך (מלכים א' פרק י') אשה היתה — אינו אלא טועה, מאי [מה פירוש] "מלכת שבא"? מלכותא דשבא [מלכות שבא] כמו שנוכר באיוב "ותפול שבא ותקחם".

א. כיין שהזכרנו את ספר איוב דנים בכמה דברים בתוכו. נאמר שם: "ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם, ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן בארץ ומהתהלך בה" (איוב א, ו-ז). ומפרשים כך את תשובתו: אמר לפניו: רבוננו של עולם, הנהלתך בארץ לארכה ולרחבה פי לך אתננה, ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בארבע מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדרתיך. ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ" וגו', אמר רבי יוחנן: גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, כתיב: "כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה", ובאיוב כתיב: "איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע". מאי "וסר מרע"? אמר רבי אבא בר שמואל: איוב וותרן בממונו היה; מנהגו של עולם — נותן חצי פרוטה לחנוני, איוב ויתרה משלו. "ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלהים. הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב. מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ" (שם ט-י). מאי [מה פירוש] "מעשה ידיו ברכת" (שם)? אמר ר' שמואל בר רב יצחק: כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך. שלא רק מה שעשה בעצמו, אלא כל מי שקיבל ממנו היה מבורך. ועוד מבררים: מאי [מה פירוש] "ומקנהו פרץ בארץ" (שם, ח)? אמר ר' יוסי בר חנינא: מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם, מנהגו של עולם — זאבים הורגים העזים, מקנהו של איוב — עזים הורגים את הזאבים. והמשך דברי השטן: "ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך. ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ירך" (שם, יא-יב). ויהי היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור. ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות והאתונות רעות על ידיהם" (שם יג-יד). ושואלים: מאי [מה פירוש] "הבקר היו חורשות והאתונות רעות על ידיהם"? אמר ר' יוחנן: מלמד, שהטעימו הקב"ה לאיוב

עיונים

ונפלינו אני ועמך — ופירש רמב"ן בפירושו לתורה: שיהא חלקנו במופלא, ואין לכל העם אשר על פני האדמה. וניתן לו — כמו שנאמר בהמשך "נגד כל עמך אעשה נפלאות" (שמות לד, י) (רמ"ה).

מלכת שבא וכו' — והמהרש"א מפרש שהכוונה היא הפוכה מן המשמעות הפשוטה של הגמרא. שלדעתו אין לומר שלא היתה זו אשה. שהרי כל המקראות מבררים בה בלשון נקבה. אלא כוונת הרברים לומר שלא היתה מלכה = אשת מלך, ובאה עם בעלה. אלא מלכה שלטת היתה, שכן היה דרכה של ממלכת שבא.

קום התהלך בארץ ולפיכך זו ררך הדרשה, שאמר השטן "משוט בארץ ומהתהלך בה" — שראיתו אותו אדם שנאמר לו "והתהלך בה" ומצאתו שאין כמוהו צדיק (רש"י).

גדול הנאמר באיוב ושאל הריטב"א: מידע אין אומרים שכיון שנאמר השבח לאברהם בפניו, הרי אין אומרים לאדם אלא מקצת שבחו, ולא יאוב נאמר שלא בפניו! ותיריך

שמכל מקום לא היה מקצר הכתוב כל כך במדותיו. והאחרונים האריכו לומר שראוי לא היה איוב גדול מאברהם, אלא שלא אמר לו הקב"ה כל שבחו בפניו. או כפי שהסבירו שמדותיו של איוב היו תלויות בעצם טבעו, שהיה "תם וישר" מטבעו, אבל אברהם כל מה שעשה היה מפני יראת ה' שבו, ולא מפני שהיה טבעו כך (נחלת יעקב).

איוב ויתרה משלו והעירו כי מאחר שאיוב היה מאומות העולם, הרי אף שפרוטה אינה נחשבת ממון לגבי ישראל, לגבי בני נוח אף פחות מפרוטה נחשב כממון (מהרש"א). ובעצם הענין יש להסביר "וסר מרע" כמו: וסר מרע — שלא היה רומה לרעה, שאר בני אדם, החטים על ממונם (רמב"ה). והמהרש"א מסביר כי איוב לא רק היו בו מדות טובות אלא התרחק מכל דבר רע, וכיון שרצה להתרחק ממדת הקמענות היה מותר משלו, כדי שלא להגיע למדה רעה.

- מסורת הש"ס
- א. ב"ב טו.ב.
- ב. ראה ילק"ש נ"ך תתנ.ג.
- ג. שם.
- ד. שם (בשינויים).
- ה. שם.
- ו. שם תתק.ד.
- ז. שם. וראה עירובין סה.א. סוכה מה.ב.

גרסות

- עוד זה מדבר... בניך במקרא: עד זה מדבר... בניך.
- כאדם שמסיתין יש בכתיב: כביכול כאדם שמסיתין.
- יורד ומתעה - ונוטל נשמה יש בכתיב ועוד: יורד ומסית עולה ומסיתין יש לו רשות לדבר מכאן שניתנה רשות לשטן להשטין.
- על פניך במקרא: אל פניך. לעבד שאמר לו רבו יש בכתיב ועוד: משל לאדם שאמר לעבדו.
- רק - שמור. רק - ידך יש בכתיב: רק - שמור ויש: רק - ידך.
- רק את נפשו במקרא: אך את נפשו.
- בדידיה קיימא ויש בכתיב: בדידיה קיימא מילתא.
- חס ושלום מינשי יש בכתיב: דילמא חס ושלום מינשי.
- איפו יש בכתיב: אפוא. כנגד השטן יש בכתיב ועוד: כלפי שטן.

מעין העולם הבא שהחרישה והקציר באים כאחד, ואף כאן הבקר היו חורשות בזריעה והאתונות רועות ואוכלות מן הדברים הצומחים. ועוד בפירושו הדברים באיוב: "עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלהים נפלה מן השמים ותבער בצאן ובנערים" (איוב א, טז). "עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום ואת הנערים הכו לפי חרב... עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור. והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפול על הנערים וימותו... ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו ויפול ארצה וישתחו. ויאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, ככל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים (שם יז-כב). ויהי היום ויבואו בני האלהים להתייצב על ה' ויבוא גם השטן כחוסם להתייצב על ה'. ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ ומהתהלך בה" (שם ב א-ב). אמר לפניו: ריבוננו של עולם, שטחי ככל העולם ולא מצאתי כעבדך אברהם, שאמרת לו: "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתנה" (בראשית יג, יז), ובשעה שבקש לקבור את שרה לא מצא מקום כלל לקבורה, ולא הררה אחר מדותיך, ולא טען כנגד ה' שלא מילא את הבטחתו. ועל כך נאמר: "ויאמר ה' אל השטן השמת לך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש חס וישיר ירא אלהים וסר מרע ועודנו מחזיק בתומתו, ותסיתני בו לבלעו חנם" (איוב שם ב, ג). אמר ר' יוחנן: אלמלא (אם לא היה) מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, שנאמר "ותסיתני", כאדם שמסיתין אותו וניסת, שכאילו הקב"ה לא רצה בכך, אלא הסיתו אותו. במתניתא תנא (בבבביתא שנה) לגבי דרך הנהגתו של השטן: יורד למטה לעולם הזה ומתעה את הבריות ומחטיא אותם, ואחר עולה למרום ומקטרט ומשטיין על אותן הבריות שחטאו ומרגיז את הקב"ה, נוטל רשות ונוטל נשמה כעונש. ומשיבים בענין איוב, נאמר שם "ויען השטן את ה' ויאמר עוד בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו. אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא על פניך יברכך. ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור. ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב כשחין רע מכף רגלו עד קדקדו" (איוב ב, ד-ז). אמר ר' יצחק: קשה היה צערו של שטן יותר משל איוב, ומדוע? משל לעבד

מעין העולם הבא - כדכתיב (ירמיהו לא) "הרה ויולדת ימדו" - הכיון ולידה כיוס אחד, הכי דרשין ליה נמסכת שנה (לכ). הכי גרסינן: במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה - ויהי פירושו: יורד למטה ומתעה את הנברות למטוה, ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהשטנותו, נוטל ממנו רשות להרוג את החוטא, מכיון שנמנו רשות לכתיב "ומסיתני נו". צערו של שטן - שהזקק לשמור את נפשו איוב שלא תלא. אלמא בדידיה קיימא - לעולם את הנפש, והזכירו שלא ליעלה בעבור הרעימה - שמטרעס על שהיא עקרה, ותתפלל. להפוך קערה על פיה - לעקור כל כנור, שמירף וגויף.

וַיִּקְרַע אֶת מְעָלוֹ וַיִּגְזוּ אֶת רָאשָׁיו וגו', "וַיֹּאמֶר עָרוֹם יֵצְאֵתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרוֹם אָשׁוּב שָׁמָּה ה' נָתַן וְה' לָקַח יְהִי שֵׁם ה' מְבוֹרָךְ. בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב וְלֹא נָתַן תְּפִלָּה לְאֱלֹהִים". וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב וגו'. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן אֵי מִזֶּה תֵבֵא וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר מְשׁוֹט בְּאַרְצָךְ וגו'." "אָמַר לִפְנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁטַתִּי בְּכָל הָעוֹלָם וְלֹא מִצְאָתִי כְּעַבְדְּךָ אֲבֹרָהּ, שְׁאַמַּרְתָּ לוֹ: "קוּם הִתְהַלֵּךְ בְּאַרְץ לְאַרְצָה וּלְרַחְבָּהּ כִּי לְךָ אֲתַנְנֶה", וּבִשְׂעָה שֶׁבִקַּשְׁתָּ לְקַבּוֹר שָׂרָה לֹא מָצָא מְקוֹם לְקוֹבְרָהּ, וְלֹא הִרְרָה אַחֵר מִדּוֹתֶיךָ. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן הֲשִׁמַּתְנִי בּוֹ לְבָלְעוֹ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמוֹהוֹ בְּאַרְץ אִישׁ חָס וְיֹשֵׁר יָרָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרַע וְעוֹדֵנוּ מְחַזְּקִים בְּתוֹמָתוֹ, וְתַסִּיתְנִי בּוֹ לְבָלְעוֹ חָנָם" - אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲלֵמָלָא מִקְרָא כְּתוּב אֵי אֲפָשֶׁר לְאוּמְרוּ, כְּאַדָּם שְׁמַסִּיתִין אוֹתוֹ וְנִיֶּסְתָּ. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: יוֹרֵד וּמַתְעָה וְעוֹלָה וּמְרַגֵּז, נוֹטֵל רְשׁוּת וְנוֹטֵל נַשְׁמָה. וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר עוֹר בְּעַד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ. אוֹלָם שְׁלַח נָא יָדְךָ וְגַע אֶל עַצְמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ אִם לֹא עַל פְּנִיךָ יִבְרַכְךָ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן הֲנוֹ בִּידְךָ אֵף אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמַר. וַיַּצֵּא הַשָּׁטָן מֵאֶת פְּנֵי ה' וַיִּךְ אֶת אִיּוֹב וגו' - אָמַר רַבִּי יִצְחָק: קָשָׁה צַעְרוֹ שֶׁל שָׁטָן יוֹתֵר מִשֶּׁל אִיּוֹב; מִשֶּׁל לְעַבְדֵי שְׁאַמְרֵי לוֹ רָבוּ: שְׂבוֹר חֲבִית וּשְׂמוֹר אֶת יְיָהּ. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: הוּא שְׁטָן, הוּא יֵצֵר הָרַע, הוּא מְלַאֵךְ הַמְּוֹת. הוּא שְׁטָן - דְּכָתִיב: "וַיַּצֵּא הַשָּׁטָן מֵאֶת פְּנֵי ה'"; הוּא יֵצֵר הָרַע - כְּתִיב הַתָּם: "רַק רַע כָּל הַיּוֹם", וְכָתִיב הַכָּא: ("רַק אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמַר") ["רַק אֶלָּנוּ אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ"]; הוּא מְלַאֵךְ הַמְּוֹת, דְּכָתִיב: ("רַק [אֶךְ] אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמַר", אֲלֵמָא בְּדִידֵיהּ קִיימָא. יֹאמַר רַבִּי לִוִּי: שָׁטָן וּפְנִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם נִתְּפוֹנוּ. שְׁטָן, פִּיּוֹן דְּחֻזָּא לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דְנִטְיָה דְעִתֵּיהּ בְּתַר אִיּוֹב, אָמַר: חַס וְשָׁלוֹם, מִינְשֵׁי לִיהּ לְרַחֲמֵנוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם; פְּנִינָה, דְּכָתִיב: "וּכְעַסְתָּהּ צַרְתָּהּ גַּם כְּעַס בְּעַבְדֵי הָרְעִימָה". דְרָשָׁה רַב אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב בְּפַפּוֹנְיָא, אֲתָא שְׁטָן נִשְׁקִיָה לְכַרְעִיָה. "בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו" - אָמַר רַבָּא: "בְּשִׁפְתָיו לֹא חָטָא, בְּלִבּוֹ חָטָא. מָאי קָאמַר? "אַרְץ נִתְּנָה בְּיַד רָשָׁע פְּנִי שְׁפָטֵיהּ יְכַסֶּה אִם לֹא אֵיפּוֹ מִי הוּא", יֹאמַר רַבָּא: בְּקִשׁ אִיּוֹב לְהַפּוֹךְ קַעְרָה עַל פִּיהּ; אָמַר לִיהּ אֲבִינִי: לֹא דָבַר אִיּוֹב אֶלָּא כְּנָגְדֵי הַשָּׁטָן. כְּתַנָּאי: "אַרְץ נִתְּנָה בְּיַד רָשָׁע" - רַבִּי אֲלֵיעָזֵר אוֹמַר: בְּקִשׁ אִיּוֹב לְהַפּוֹךְ קַעְרָה עַל פִּיהּ; אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא דָבַר אִיּוֹב אֶלָּא כְּלַפֵּי שְׁטָן. "עַל דַּעְתָּךְ כִּי לֹא אָרְשָׁע וְאֵין מִיִּדְךָ מַצִּיל" - יֹאמַר רַבָּא: בְּקִשׁ אִיּוֹב

שאמר לו רבו (אדוני): שבור חבית ושמור את יינה. ואף כאן אמר לשטן שהוא יכול לעשות לאיוב כל מה שירצה, אבל שימור את נפשו. אמר ריש לקיש: הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, שלושם פנים של אותה מהות. הוא שטן המשטיין ומנסה לקטרט על האדם ולהכשילו, דכתיב (שנאמר): "וַיַּצֵּא הַשָּׁטָן מֵאֶת פְּנֵי ה' וַיִּךְ אֶת אִיּוֹב כְּשֹׁחִין" (שם). הוא יצר הרע, כתיב התם (נאמר שם): "יצר מחשבות לבו רק רע כל היום" (בראשית ו, ה), וכתיב הכא (נאמר כאן): "רק את נפשו שמור" (איוב ב, ו), "רק אלי א תשלח ידך" (שם א, יב), ולמידים בגיזרה שווה "רק" "רק". הוא מלאך המות, דכתיב (שנאמר): "אך את נפשו שמור" (שם ב, ז), אלמא בדידיה קיימא (נמצא שבו תלוי הדבר) משמע שהוא מלאך המות. אמר ר' לוי: שטן שקטרט על איוב ופנינה שהציקה לחנה אמו של שמואל הנביא, לשם שמים נתכוונו. שטן, כיון דחזיא (שראה) להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר (שנוסה דעתו אחר) איוב ומשכה אותו, אמר: חס ושלום, מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם (שכח את אהבתו של אברהם). פנינה, דכתיב (שנאמר): "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה" (שמואל א' א, ו). כלומר, כדי שתצטרע ותתפלל. דרשה (דרש) רב אחא בר יעקב בפפוניא את הדברים הללו, אתא שטן נשקיה לכרעיה (בא השטן ונישק את רגליך) כתורה על שלימד עליו זכות.

ומעתה דנים בדמותו של איוב, ובדבריו. נאמר: "בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו" (איוב ב, ז). אמר רבא: ידוייק בפסוק, בשפתיו לא חטא, אבל בלבו חטא. והראיה לדבר: מאי קאמר (מה אמר)? "ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה אם לא איפו מי הוא" (שם ט, כד), אמר רבא: בקש איוב להפוך קערה על פיה. כלומר, שיש בכך רמז של כפירה גדולה, שהרי אמר שהארץ ניתנה ביד רשע, ומתכוון בכך לקב"ה. אמר ליה [זו] אביי: לא דבר איוב כאן אלא כנגד השטן, שהוא הרשע שכידו ניתנה הארץ. ומעירים: דבר זה הוא כתנאי (כדברי תנאים) שנחלקו כבר בענין זה, ששינוי: "ארץ נתנה ביד רשע" - ר' אליעזר אומר: בקש איוב להפוך קערה על פיה; אמר לו ר' יהושע: לא דבר איוב אלא כלפי שטן. ועוד בהסבר דברי איוב: "על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל" (שם י, ז) - אמר רבא: בקש איוב

עיונים

מעין העולם הבא רשיי מביא את הכתוב "הרה ויולדת יחידיו" (ירמיהו לא, ז), שמתפרש שההיריון והלידה באים ביום אחד. ורגמי' מביא (והוא כנראה מן המדרש, ראה במקבילות) מן הכתוב בעמוס (ט, יג) "ונגש תורש בקוצר", שזמן ההריון והקציר יהיו באותה שעה. והמהר"ל מפרש שהפרות היו חורשות מעצמן.

אי אפשר לאומרו בביטוי זה משתמשים בתלמוד ובמדרשים לציון דברים שיש בהם הגשמה יתרה או לזול, שאטור היה לומר ביטוי כזה מדעתנו.

באדם שמסיתין וכו' ובוראי שאין הדבר כן, שהרי כל זה היה נסיון מאת ה' לגדל את איוב. אלא מן הלשון נראה כאילו היתה זו הליכה אחר עצה השטן. והמהר"ל מסביר שהשטן = גנוח בכללו. גנוח בעצם הבריאה, שברא הקב"ה את האפשרות של הרע במציאות, ומשום כך כמו שערשה הקבי"ה רצון כל הנבראים שברא, כך ערשה ואת עם הרע.

קשה צערו של שטן כי השטן הוא ענין הרע בשלמותו, וכאשר הרע עצמו צריך לשמור את נפשו של אדם הרי זו סתירה פנימית לעצם מהותו, והוא הקרוי "צערו של שטן" (מהר"ל).

לפטור את כל העולם כולו — מדינו של הקדוש ברוך הוא, לומר שאנוסין קן על ידי הקדוש ברוך הוא, שזרע יר הרע. והכי קאמר: "על דעתן כי לא ארע" — אם היית חפץ לא הייתי רשע. בראת שור בפרסות סדוקות וחמור בפרסות קלוטות — את זה טרחת ואת זה טמאת, הכל נא על ידך, אהה צרחת זו סימני הטומאה. בראת צדיקים — על ידי יר טוב. בראת רשעים — על ידי יר הרע. לפיכך אין נולד מידך, כי מי יענש? אנוסין קן הטומאה. ברא לו תורה — קן תנולין, שהיא מצעלה את ההרואי עזירה, כדאמר געלמא (קדושין לז): אם פגע קן מנוול זה — משכחו לבית המדרש, אם אכן הוא נימוח בו? הלכך לאו אנוסין נינהו, שהי יכולין להליל עממן. ברכת אובד — שהיא ספור שהיא אובד את שדהו. שדי שמייה עלווה — אומר שהיא קרובתו, או מדבר נה שהיא אומנה. חברותא כלפי שמיא — מדבר לפני השכינה כלס הממוכח לחיבור: נא ונסקול מי חייב לחיבורו. מן הסערה — לשון שיער, כדקמני: הרע נימין נראמי נאדם. מטשטשות את הארץ — עושות את הארץ כטיט.

לפטור את כל העולם כולו מן הדין, אָמַר לְפָנוּי: עושה אלא מכוחו של הקב"ה, ולכן אין להענישו על מעשיו. אמר לפנוי: רבנו של עולם, בראת את השור שפרסותיו סדוקות והוא כשר, בראת חמור שפרסותיו קלוטות (בלא סדק) ועשית אותו אסור; בראת גן עדן, בראת גיהנם; ובאותו אופן בראת צדיקים, בראת רשעים, מי מעכב על ידך! ואם כן, כיון שבראת אותם מתחילה צדיקים ורשעים, אין אתה יכול לבוא עליהם אחר כך בתרעומת על מעשיהם! ומאי אהדרו ליה חכריה דאיוב? "אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל" (שם טו, ד) על ידי דברך אלה, כי אמנם ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע, אבל ברא לו תורה שהיא תכלין למתן אותו, שלא ישלוט באדם. דרש רבא: מאי דכתיב (מהו שנאמר) בדברי איוב על עצמו: "ברכת אובד עלי תבא ולב אלמנה ארנין" (שם כט, יג)? "ברכת אובד עלי תבא" — מלמד שהיה איוב גוזל שדה מיתומים, עוכר בה ומשכיחה ומחזירה להן, ונמצא שמכריסם אותו על שדה שאבד להם, "ולב אלמנה ארנין" — שכל היכא דהוה [מקום שהייתה] אלמנה שלא הוה נסבי לה [היו נושאים אותה]. הוה אזיל שדי שמייה עליוה, והוה אתו נסבי לה [היה הולך ומטיל את שמו עליה, מוציא קול שהיא קרובתו, והיו נושאים אותה]. ועוד אמר איוב: "לו שקול ישקל כעשי והותי במאזנים ישאו יחד" (שם ו, ב) — אמר רב: עפרא לפומיה [עפר לפיו] של איוב כלומר, אסור היה לו לומר דברים כאלה, ובאופן כזה, כאילו שוקל מה עשה לו ה', וכי יש חברותא [חברות] כלפי שמיא [שמים] וכיוצא בזה דברים אחרים שאמר איוב: "לו יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו" (שם ט, לג) — אמר רב: עפרא לפומיה [עפר לפיו] של איוב שאמר כך, כלום יש עבד שמוכיח את רבו? ועוד נאמר: "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה" (שם לא, א) — אמר רבא: עפרא לפומיה דאיוב [עפר לפיו] של איוב, איהו כאחרניא [הוא בנשים אחרות] לא הסתכל, אברהם אפילו בדידה [בשלש]. כשתון לא איסתכל [הסתכל]. דכתיב [שנאמר] בדברי אברהם לשרה: "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את" (בראשית יב, יא), מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה [שמתחילה לא היה יודע בה] כמה היא יפה, מפני שלא היה מסתכל בה. ועוד נאמר בדברי איוב: "כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה" (איוב ז, ט) — אמר רבא: מכאן שפטר איוב בתחית המתים שהיה אמר שהיורד שאול לא יעלה. כדרך שהענן שכלה שוב אינו חוזר, ועוד נאמר "אשר בשערה ישופני" (שנאמר): "אשר בשערה ישופני", אמר לפנוי: רבנו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב; בסערה השיבוהו, דכתיב [שנאמר]: "ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר וגו' אזר נא כגבר חליצך אשאלך והודיעני" (שם לח, א-ג), ומה פירוש "מן הסערה"? אמר לו הקב"ה: הרבה נימין [שערות] בראתי באדם, וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה שהשערה יונקת ממנה, שלא יהו שתי יונקות מגומא אחת — מחשיכות מאור עיניו של אדם. בין גומא לא גומא לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? מאי משמע לחזיו קולות" (שם כה) — הרבה טיפין בראתי בעבים, וכל טיפה וטיפה בראתי לה גומא אחת — משמע שתי יונקות מדפוס אחד — משמע שתי יונקות מדפוס אחד, בין איוב לאויב נתחלף לי? אגב כך שואלים: מאי [כיצד] משמע דהאי "תעלה" לישנא דדפוס היא [שתעלה זו לשון דפוס הוא]? אמר רבא בר שילא, דכתיב [שנאמר]: "ויעש תעלה כבית סאתים זרע" (מלכים א' יח, לב). נאמר באותו פסוק שבספר איוב: "ודרך לחזיו קולות" ומפרשים שכן אמר הקב"ה: הרבה קולות בראתי בעבים, וכל קול וקול בראתי לו שכיב בפני עצמו, כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משכיב אחד, שאלמלי שתי קולות יוצאות משכיב אחד — מחריבין את כל העולם. אם בין קול לקול לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? ועוד, נאמר שם: "הידעת עת לדת יעלי סלע חלל אילות תשמר" (שם לט, א) — יעלה זו אכזרית על בנייה, בשעה שכורעת

והרבה פצעי חנם" (שם ט, יז) — אמר רבא: איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו. בסערה חרף, דכתיב [שנאמר]: "אשר בשערה ישופני", אמר לפנוי: רבנו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב; בסערה השיבוהו, דכתיב [שנאמר]: "ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר וגו' אזר נא כגבר חליצך אשאלך והודיעני" (שם לח, א-ג), ומה פירוש "מן הסערה"? אמר לו הקב"ה: הרבה נימין [שערות] בראתי באדם, וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה שהשערה יונקת ממנה, שלא יהו שתי יונקות מגומא אחת — מחשיכות מאור עיניו של אדם. בין גומא לא גומא לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? מאי משמע לחזיו קולות" (שם כה) — הרבה טיפין בראתי בעבים, וכל טיפה וטיפה בראתי לה גומא אחת — משמע שתי יונקות מדפוס אחד — משמע שתי יונקות מדפוס אחד, בין איוב לאויב נתחלף לי? אגב כך שואלים: מאי [כיצד] משמע דהאי "תעלה" לישנא דדפוס היא [שתעלה זו לשון דפוס הוא]? אמר רבא בר שילא, דכתיב [שנאמר]: "ויעש תעלה כבית סאתים זרע" (מלכים א' יח, לב). נאמר באותו פסוק שבספר איוב: "ודרך לחזיו קולות" ומפרשים שכן אמר הקב"ה: הרבה קולות בראתי בעבים, וכל קול וקול בראתי לו שכיב בפני עצמו, כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משכיב אחד, שאלמלי שתי קולות יוצאות משכיב אחד — מחריבין את כל העולם. אם בין קול לקול לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? ועוד, נאמר שם: "הידעת עת לדת יעלי סלע חלל אילות תשמר" (שם לט, א) — יעלה זו אכזרית על בנייה, בשעה שכורעת

- מסורת הש"ס**
- ח. קדושין לב.
 - ט. תנחומא לך ה. ילקיש תורה טו.
 - י. ילקיש י"ד תתקא.
 - יא. נדה נבא. ילקיש שם תתקד. וראה תנחומא תוריע ה.
 - יב. ילקיש שם.
 - יג. (הענין) ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב. שם תענית פ"א ה"ג. ב"ר פ"יג. י. דב"ר פ"ז ה.
 - יד. ילקיש שם.

גרוסות

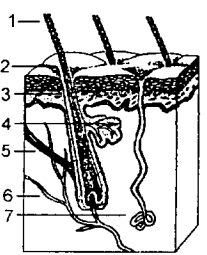
- מלמד שהיה גזל יש בכת"י: שהיה גזל.
- היכא דהוה איכא אלמנה יש בכת"י ועוד: דכל אלמנה.
- אמר רב עפרא לפומיה דאיוב יש בכת"י: אמר רבא עפרא בפומיה דאיוב.
- לו יש בינינו במקרא: לא יש בינינו.
- עפרא לפומיה דאיוב, איהו יש בכת"י ועוד: איהו.
- אשאלך במקרא: ואשאלך.
- הרבה נימין יש בכת"י ועוד: שוטה שבעולם הרבה נימין.
- בין איוב לאויב... בין גומא לגומא יש בכת"י ועוד: איוב באויב... גומא בגומא.
- בראתי באדם יש בכת"י: בראתי בראשו של אדם.
- שתי טיפין יוצאות יש בכת"י: שתיים יורדות.
- ואינה מוציאה בכת"י: ואינה עושה.
- בין טיפה לטיפה יש בכת"י: דפוס בדפוס.
- שתי קולות יוצאות יש בכת"י: שנים יוצאין.
- יעלה זו יש בכת"י: אמר לו יעלה זו.

לשון

- נימא מקור המלה ביוונית *νημα* (נימא) שפירושה — חוט.
- דפוס מקור המלה הוא ביוונית *δפוס* (טופוס) שיש לה משמעויות רבות קרובות זו לזו, וכן גם המשמעות כאן — תבנית ליצוקה או להטבעה. המלה תאורחה בלשון העברית והפכה לשורש מקובל.

החיים

נימא וגומא

- (1) נימא — גוף השערה.
- (2) גומא
- (3) שורש השערה.
- (4) בלוטת חלב.
- (5) שריר זוקף-שער.
- (6) צינור זיע.
- (7) בלוטת זיעה.

טיפה ודפוס
 טיפות הגשם נוצרות מאדי מים המתנשפים יחד לטיפות של נוזלים. העובדה שהטיפות הללו נשארות בגדר טיפות ואינן מתחברות לטוף רצוף, תלויה במערכת סבך, ולא לגמרי מנוב, של גורמים הידרודינמיים ואירודינמיים.

שאוילי כיון שהיה איוב ידוע כאיש צדיק לא היו סבורים שהוא באמת מתכוון לגולה. אבל בעיקר סבור המאירי שאין מן הראוי לעשות כן. והרמ"ה כתב באופן אחר, שבשם זה נאמר רק באמונת העולם, אבל לישראל אסור לגנוב בכל מקרה ובכל אופן. שדי שמייה עליוה. שהיה מוציא שם שהיא קרובתו, והיו כאים לשאתה, שהיו סבורים שיש לה ממון, מאחר שהיא קרובתו של העשיר הגדול איוב (רשי"י, רגמ"ה). שכפר איוב וכו'. והרס"ג מפרש בספר איוב שכונת איוב הייתה לרבר על חולשת האדם ועל מותו הלכתי נמנע, ועל כך שמו שמת שוב אין בידו לעשות דבר כדי לתקן זאת. בסערה השיבוהו והתשובות המנויות כאן הן גם מן השערה — שערות הראש, וגם מן הסערה המביאה גשם, הן לגבי טיפות המטר והן לגבי הרעמים. שמא רוח סערה כלומר, איוב שואל שמא אין השגחה פרטית בברואי העולם התחתון, ולכן מה שקורה לבני אינו תלו בהשגחה אלא במקרי הומן בלבד (מהר"ל).

עיונים
 לפטור את כל העולם שהרי "על דעתך כי לא ארע" מתפרש: אם יעלה הדבר ברונוך יכול אתה לגרום שלא ארע, ואם כן יצריו ומעשיו של אדם מוכתבים לו מידי שמים, ולכן אין מקום לשכר ועונש כלל. שהרי הוא טרען שכשם שנבראו בעולם יצורים כשרים וטמאים, כך נבראים צדיקים ורשעים, ואם גזירה היא מלפניו לגבי מעשי בני אדם — אין מקום עוד לשכר ועונש. ברא לו תורה תכלין כי היצר הרע אינו מושל לבדו באדם, וכנגד היצר יש דרכים להמתיק ולתקן אותו (כדבר שתכלין עושה בתבשיל), ואם כן נשארת כירי האדם הבחירה החופשית, ויש לו אחריות על מעשיו. שהיה גזל שדה, וכך הוא מפרש "ברכת אובד" — מי שהיה נראה לו שהוא מאבד את רכושו שגזל, לבסוף היה מגלה שנעשה הדבר לטובתו, וכבר המאירי האריך לתהות על כך, שהרי נאמר שאסור לגנוב בכל מקרה, גם כאשר כוונתו לשלם כפל, ותורץ

- מסורת הש"ס
- א. עירובין נ"ב, יומא כט, א.
- ב. ילקי"ש נ"ד תתקכ. שם תתקכ.
- ג. שם תתכב.
- ד. (הביטוי) שבת קכ"א, פסחים צ"א, טוכה נה, זבחים קיד, ב"ר פצ"א ו. תנחומא מקץ ח. אגדת בראשית פכ"ג.
- ה. תענית כג, א (בשנינו).
- ו. ילקי"ש תורה מג.
- ז. שם נ"ד תתקכ.
- ח. (הביטוי) ביצה יד, א. יבמות פח, א. נזיר מב, א. סנהדרין יב, ב. ענייניש. קט, א. שבתות לד, א.
- ט. ילקי"ש תורה טו, א. כריתות ד, א.
- י. פסחים סה, א. קדושין פב, ב. סנהדרין קב, ב.

גרסות

שיפול ממנה יש בכתיב: שיפול ויש: שיפול הולד ממנה. **בבית הרחם ומתפרה מולדה ואלמלי יש בכתיב:** ברחמה ומולדה ויש מקדים רגע אחד ואין מאחר רגע אחד שאלמלי. **איוב - בהשכל יש כתיב** ועוד שאין בהם פסוק זה. **וכתיב - איוב** משפט זה חסר בכתיב, וכן הגיה המהרש"ל. **בשעת צערו** בכתיב ועוד: על צערו. **שנכנסו כולן יש בכתיב:** שנכנסו שלשתן. **כלילא הוה להו...** אילני הוה להו וכיון דכמשי הוה ידעי יש בכתיב: כלילי הוה להו... אילני הוה להו. **היינו - מיתותא יש בכתיב:** הא דאמור רבנא וכו' חברותא או מיתותא כגון חבריה דאיוב וראה במסורת השי"ס. **שהיתה דומה ליום יש בכתיב:** שדומה ליום. **רביה באה לעולם יש בכתיב:** רביה נולדה לך. **אלא אשרי יש בכתיב:** אשרי.

לשון

דרקון מן היוונית δρακων (דרקון) ומשמעה - נחש (אבל גם מלפצת גדולה). **קיש** מקור המלה הוא כנראה ביוונית μακρὰ κερατὰ (קרט) ומשמעה - קרן. כמו כן המלה היוונית μονοκερατὰ (מונוקרס) משמשת במובן של "בעל קרן אחת". אולם מלה זו מצויה גם במשמעות של שור בר, בפרט בתרגום השבעים. לא ברור לאיזו חיה נתכונו לכתיבו זה. ויש סבורים שהקיש היא חיה אגדית (חדרקרן). ויש סבורים כי הכוונה היא לקרפן, שלאחידים מסוגיו יש רק קרן אחת. **כורכמא** מקורה הראשון של המלה הוא כנראה בסנסקריט kunkuma ומשמעותה הושאלה לשפת רבות בחילוף נ-ר לצורה כרכום (או בלטינית crotus). **רישקא** יש סבורים כי מקור המלה הוא בפרסית resak כלומר כרכום (או צמח תבלין אחר) העשוי שערות. ובמקומות מסוימים תרגמו נרד = רישקא, ולפי זה מדובר בכיטוי "כורכמא דרישקא" בשני מינים, או בכרכום הדומה לנרד. **בורסי** מקור המלה הוא ביוונית βορσῖος (בורסיוס) - מעבד עורות.

***פלציד"א** מן הצרפתית העתיקה flacede - נובלת, כמושה.

ללדת, עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה הולד וימות, ואני מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפניו, ואלמלי מקדים הנשר רגע אחד או מתאחר רגע אחד מיד היה הולד מת. בין רגע לרגע לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? וכן "חולל אילות תשמור" (איוב ט, א) - אילה זו פתח רחמה צר וקשה לה ללדת, בשעה שכורעת ללדת, אני מזמין לה דרקון (מין נחש) שמכישה (נושכה) בבית הרחם ועל ידי כך מתרפה ממולדה ומולידה, ואלמלי מקדים הנחש רגע אחד או מאחר רגע אחד מיד מתה. בין רגע לרגע לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? ומעירים: נאמר מצד אחד: "איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל" (שם לד, לה) ומן הצד האחר כתיב [נאמר] לרעיו של איוב: "כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב" (שם מב, ח); אמר רבא: מכאן שאין אדם נתפס בשעת צערו, שאף על פי שהובאו כמה דברים שאמר איוב שלא כדן ושלא כראוי, מכל מקום, כיון שאמרם בשעת צערו, אין אדם נתפס להיענש עליהם. נאמר: "וישמעו שלשת רעי איוב את כל היעה הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקומו אליפו התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ויועדו יחדו לבוא לנוד לו ולנחמו" (שם ב, יא) - מאי [מה פירושו] "ויועדו יחדו"? אמר רב יהודה אמר רב: מלמד הפסוק שנכנסו כולן בשער אחד בבת אחת. ותנא [ושנה החכם כברייאתא]: כול אחד ואחד מהם שלש שעות פריס [פרסות] מרוק. ושואלים: מנא הוה ידעי [מנין ידעו] כאחד שאירע כך לאיוב ובאו ביחד? איכא דאמרי [יש שאומרים]: כלילא הוה להו [כתנן היה להם] לכל אחד ואחד, וכו' היו רואים סימנים שנפגע אחד מהם. ואיכא דאמרי [ויש שאומרים]: אילני הוה להו [אילנות היו להם], וכיון דכמשי הוה ידעי [שכמשי היו האילנות היו יודעים] שבאה צרה לאחד מהם. אמר רבא: היינו דאמרי אינשי [זהו שאומרים האנשים]: או חברא [חבר] כחברי איוב או מיתותא [מוות], כי אם אין לאדם חברים קרובים, מוטב לו למות.

ומכאן ענין נוסף בו נזכר איוב. "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות ילדו וכנות יולדו להו" (שם טו, א) ויש סבורים שהקיש היא חיה אגדית (חדרקרן). ויש סבורים כי הכוונה היא לקרפן, שלאחידים מסוגיו יש רק קרן אחת. **כורכמא** מקורה הראשון של המלה הוא כנראה בסנסקריט kunkuma ומשמעותה הושאלה לשפת רבות בחילוף נ-ר לצורה כרכום (או בלטינית crotus). **רישקא** יש סבורים כי מקור המלה הוא בפרסית resak כלומר כרכום (או צמח תבלין אחר) העשוי שערות. ובמקומות מסוימים תרגמו נרד = רישקא, ולפי זה מדובר בכיטוי "כורכמא דרישקא" בשני מינים, או בכרכום הדומה לנרד. **בורסי** מקור המלה הוא ביוונית βορσῖος (בורסיוס) - מעבד עורות.

ללדת, עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה וימות, ואני מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפניו, ואלמלי מקדים רגע אחד או מתאחר רגע אחד מיד מתה; מת; בין רגע לרגע לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? "חלל אילות תשמור" - אילה זו רחמה צר, בשעה שכורעת ללדת, אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם ומתרפה ממולדה, ואלמלי מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד מיד מתה; בין רגע לרגע לא נתחלף לי, בין איוב לאויב נתחלף לי? "איוב] לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל", וכתיב: "פי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב"! אמר רבא: **מכאן שאין אדם נתפס בשעת צערו.** **"וישמעו שלשת רעי איוב את כל היעה הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקומו אליפו התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ויועדו יחדו לבוא לנוד לו ולנחמו" - מאי "ויועדו יחדו"? אמר רב יהודה אמר רב: מלמד הפסוק שנכנסו כולן בשער אחד בבת אחת. ותנא [ושנה החכם כברייאתא]: כול אחד ואחד מהם שלש שעות פריס [פרסות] מרוק. ושואלים: מנא הוה ידעי [מנין ידעו] כאחד שאירע כך לאיוב ובאו ביחד? איכא דאמרי [יש שאומרים]: כלילא הוה להו [כתנן היה להם] לכל אחד ואחד, וכו' היו רואים סימנים שנפגע אחד מהם. ואיכא דאמרי [ויש שאומרים]: אילני הוה להו [אילנות היו להם], וכיון דכמשי הוה ידעי [שכמשי היו האילנות היו יודעים] שבאה צרה לאחד מהם. אמר רבא: היינו דאמרי אינשי [זהו שאומרים האנשים]: או חברא [חבר] כחברי איוב או מיתותא [מוות], כי אם אין לאדם חברים קרובים, מוטב לו למות.**

ומכאן ענין נוסף בו נזכר איוב. "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות ילדו ויבנות יולדו להו" (שם טו, א) ויש סבורים שהקיש היא חיה אגדית (חדרקרן). ויש סבורים כי הכוונה היא לקרפן, שלאחידים מסוגיו יש רק קרן אחת. **כורכמא** מקורה הראשון של המלה הוא כנראה בסנסקריט kunkuma ומשמעותה הושאלה לשפת רבות בחילוף נ-ר לצורה כרכום (או בלטינית crotus). **רישקא** יש סבורים כי מקור המלה הוא בפרסית resak כלומר כרכום (או צמח תבלין אחר) העשוי שערות. ובמקומות מסוימים תרגמו נרד = רישקא, ולפי זה מדובר בכיטוי "כורכמא דרישקא" בשני מינים, או בכרכום הדומה לנרד. **בורסי** מקור המלה הוא ביוונית βορσῖος (בורסיוס) - מעבד עורות.

ומכאן ענין נוסף בו נזכר איוב. "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות ילדו ויבנות יולדו להו" (שם טו, א) ויש סבורים שהקיש היא חיה אגדית (חדרקרן). ויש סבורים כי הכוונה היא לקרפן, שלאחידים מסוגיו יש רק קרן אחת. **כורכמא** מקורה הראשון של המלה הוא כנראה בסנסקריט kunkuma ומשמעותה הושאלה לשפת רבות בחילוף נ-ר לצורה כרכום (או בלטינית crotus). **רישקא** יש סבורים כי מקור המלה הוא בפרסית resak כלומר כרכום (או צמח תבלין אחר) העשוי שערות. ובמקומות מסוימים תרגמו נרד = רישקא, ולפי זה מדובר בכיטוי "כורכמא דרישקא" בשני מינים, או בכרכום הדומה לנרד. **בורסי** מקור המלה הוא ביוונית βορσῖος (בורסיוס) - מעבד עורות.

ומכאן ענין נוסף בו נזכר איוב. "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות ילדו ויבנות יולדו להו" (שם טו, א) ויש סבורים שהקיש היא חיה אגדית (חדרקרן). ויש סבורים כי הכוונה היא לקרפן, שלאחידים מסוגיו יש רק קרן אחת. **כורכמא** מקורה הראשון של המלה הוא כנראה בסנסקריט kunkuma ומשמעותה הושאלה לשפת רבות בחילוף נ-ר לצורה כרכום (או בלטינית crotus). **רישקא** יש סבורים כי מקור המלה הוא בפרסית resak כלומר כרכום (או צמח תבלין אחר) העשוי שערות. ובמקומות מסוימים תרגמו נרד = רישקא, ולפי זה מדובר בכיטוי "כורכמא דרישקא" בשני מינים, או בכרכום הדומה לנרד. **בורסי** מקור המלה הוא ביוונית βορσῖος (בורסיוס) - מעבד עורות.